

**РЕЦЕНЗІЯ ТА ВІДГУК У СИСТЕМІ НАУКОВИХ ТА ЛІТЕРАТУРНО-  
КРИТИЧНИХ ЖАНРІВ  
(частина 1)**

**Олена Іщенко,**  
ORCID ID 0000-0001-9274-8566  
Сумський державний університет  
[o.ishchenko@journ.sumdu.edu.ua](mailto:o.ishchenko@journ.sumdu.edu.ua)

**Анна Оропай,**  
Сумський державний університет  
[anutaoropay@gmail.com](mailto:anutaoropay@gmail.com)

***Анотація.** Стаття присвячена осмисленню специфіки рецензії і відгуку як невід'ємних елементів наукової та літературно-критичної жанрової системи. Зазначено, що посилення уваги у різноаспектних працях до цих текстів пояснюється активним впровадженням в освітній процес дисциплін, спрямованих на розвиток аналітичного та творчого мислення, комунікативних навичок, формування естетичного світовідчуття тощо. У розвідці розглянуто основні наукові праці, у яких здійснена спроба пошуку вичерпної дефініції термінів, створення типологій та класифікацій, визначення мети і завдань.*

*Визначено, що сучасні дослідники під рецензією розуміють критичний аналіз наукового джерела (джерел), розрахований на фахівців і створений автором тієї ж галузі. У статті доведено важливість відгуку як праці, що сприяє об'єктивній оцінці результатів наукового дослідження. Наголошено подібність структурних та змістових елементів рецензії та відгуку.*

***Ключові слова:** рецензія, відгук, жанр, науковий стиль, академічне письмо, літературно-художня критика, науковий дискурс.*

**REVIEW AND OPPONENT'S REVIEW IN THE SYSTEM OF SCIENTIFIC AND  
LITERARY-CRITICAL GENRES  
(part 1)**

**Ishchenko Olena,**  
ORCID ID 0000-0001-9274-8566  
Sumy State University,  
[o.ishchenko@journ.sumdu.edu.ua](mailto:o.ishchenko@journ.sumdu.edu.ua)

**Oropai Anna,**  
Sumy State University,  
[anutaoropay@gmail.com](mailto:anutaoropay@gmail.com)

***Abstract.** The article is devoted to understanding the specifics of review and opponent's review as integral elements of the scientific and literary-critical genre system. It is noted that the increased attention to them in multi-aspect intelligence is explained by the active introduction into the educational process of disciplines aimed at the development of analytical and creative thinking, communication skills, the formation of an aesthetic worldview, etc. The main scientific works were considered, in which an attempt was made to find a comprehensive definition of terms, to create typologies and classifications, and to determine the purpose and tasks of the texts.*

---

© Ishchenko O., Oropai A., 2023

*It is determined that contemporary researchers understand a critical analysis of a scientific source (sources) by review, designed for specialists and created by the author of the same field. The article proves the importance of opponent's review as work, which contributes to the objective assessment of the results of scientific research. The similarity of structural and content elements of genres is emphasized.*

**Key words:** *review, opponent's review, genre, scientific style, academic writing, literary and artistic criticism, scientific discourse.*

### **Вступ**

Визначена в Законах України (Національна доктрина розвитку освіти України (2013), Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національна рамка кваліфікацій (2019-2021), Закон України «Про вищу освіту» (2019), Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки (2022) та ін.) орієнтація національної системи освіти на європейські стандарти (Рижак, 2008) спричинила популяризацію навчальних дисциплін, що сприяють розвитку комунікативних навичок (усного й писемного мовлення) та вміння створювати наукові тексти різних жанрів, наприклад, тези, статті, есе тощо (Ревуцька, 2019, с. 7). Одним із важливих кроків в оновленні навчального процесу стало активне впровадження курсу «Основи академічного письма» (або «Академічного письма»), метою якого є формування академічної грамотності, що дозволяє «критично оцінювати інформаційні ресурси, відбирати й трансформувати інформацію, створювати власний інтелектуальний продукт, презентувати результати академічної діяльності та ефективно обмінюватися знаннями в умовах професійної комунікації, а також засвоєння та повторення мовних норм української мови, що сприяє грамотному професійному спілкуванню, виробленню навичок міжособистісної та колективної взаємодії» (2023). В межах курсу студенти/студентки актуалізують та отримують нові знання про специфіку наукового стилю сучасної української літературної мови (лексичні, морфологічні й синтаксичні норми, потенціал граматичних та словотвірних засобів, структурно-композиційна організація академічного тексту тощо), знайомляться з підстилями наукового стилю, їх особливостями та жанровими різновидами.

Підвищенню уваги до рецензії та відгуку в сучасному науковому дискурсі сприяє й активне впровадження в освітній процес дисциплін, спрямованих на розвиток аналітичного та творчого мислення, формування естетичного світовідчуття. Скажімо, в Сумському державному університеті у 2021 році здобувачам спеціальності «061 Журналістика» був запропонований вибірковий курс «Літературно-художня критика у ЗМІ», що спрямований на «формування у майбутніх спеціалістів системних знань і розуміння концептуальних основ художньо-літературної критики, набуття здатності застосовувати їх у професійній діяльності при створенні журналістських матеріалів та під час ведення дискусій» (2022). Вивчаючи тему «Жанри літературно-художньої критики», студенти/студентки знайомляться зі специфікою проблемної статті, огляду, рецензії, авторецензії, відгуку, есе, інтерв'ю, листа, бібліографічних нотаток, памфлету, фейлетону, кіноогляду тощо, вчать створювати такі тексти. На практичних заняттях особлива увага приділяється завданням, у яких пропонується відвідати театральну виставу, концерт, кінопрем'єру, виставку, книжкову презентацію тощо та написати відгук чи рецензію.

Особливості наукового стилю та курсу «Основи академічного письма» вивчали Т. Бабенко, І. Бондар, А. Вихрущ, Н. Гарань, Н. Гречихина, О. Денисова, Н. Духаніна, Л. Завальська, А. Кісельова, Ж. Колоїз, С. Козубська, Т. Костирко, С. Ларенкова, Т. Лютий, О. Мартинюк, Л. Мацько, Н. Муқан, Т. Недашківська, Г. Онуфрієнко, Н. Павлюк, М. Прихода, І. П'ятницька-Позднякова, С. Ревуцька, С. Саяпіна, О. Семенов, І. Серебрянська, Т. Тимошенко, О. Фаст, О. Фенцик, І. Харченко, І. Хом'як, С. Шестакова, Л. Шулінова, С. Щербина, Дж. Бін (J. Bean),

К. Фік (C. Feak), Дж. Джонсон (J. Johnson), Р. Мак Уільямс (R. Mc Williams), Дж. Рамаж (J. Ramage) та ін. Важливість та специфіка літературно-художньої критики осмислена у розвідках Ю. Бурляя, І. Вітченко, М. Гнатюк, Р. Гром'яка, Л. Демської-Будзюляк, В. Іванишина, І. Козлика, О. Левицької, С. Луцак, О. Мітчук, Л. Монич, М. Пехи, А. Сулім, Д. Харамурзи, Т. Шестопалової, В. Шишкевич та ін.

Специфіку рецензії та відгуку як важливих наукових та літературно-критичних жанрів присвятили дослідження Н. Голуб, О. Гуманенко, О. Дупак, Н. Корнева, І. Левчук, О. Петрова, Т. Петрова, І. Тихонкова, С. Цінько, О. Якименко, О. Ясь, Т. Яхонтова та ін. Вважаємо, що незважаючи на низку різноаспектних студій, існує необхідність систематизації та узагальнення теоретичних знань про особливості й значення рецензії та відгуку як важливих жанрів в системі академічних та літературно-художніх текстів.

**Мета** статті – з'ясувати особливості рецензії та відгуку як важливих наукових та літературно-критичних жанрів.

### **Результати дослідження та їх обґрунтування**

У сучасному лінгвістичному дискурсі дослідження специфіки наукового стилю<sup>1</sup> не втрачає актуальності. У працях Ф. Бацевича, Т. Босої, О. Дерпак, Л. Матусевич, Л. Мацько, Т. Яхонтової, Дж. Л. Остіна (J. L. Austin), Дж. Р. Серля (J. Searle) та ін. особлива увага приділяється вивченню жанрової<sup>2</sup> диференціації. Загальновідомою є функціональна класифікація, яка виділяє такі підстилі та їх жанрові різновиди: 1) власне науковий – стаття, наукова доповідь, дисертація, монографія; 2) науково-популярний – нарис, стаття, лекція; 3) науково-навчальний – підручник, навчальний посібник, навчальна програма, збірник вправ, лекція, конспект; 4) науково-інформативний – реферат, анотація, рецензія, відгук, огляд, резюме; 5) науково-довідковий – словник, енциклопедія, довідник, каталог; 6) науково-технічний – інструкція, патент, авторське свідчення, доповідна записка, службовий лист, промислова реклама; 7) науково-діловий – науковий звіт, довідка про впровадження результатів дослідження, угода про наукову співпрацю; 8) науково-публіцистичний – науково-публіцистична стаття, хроніка, науковий огляд, наукове інтерв'ю, репортаж; 9) науково-фантастичний – фантастичні оповідання, повісті, романи тощо. Інша класифікація, за ступенем узагальнення, пропонує поділ академічних (наукових) жанрів на такі: 1) первинні (поширення наукової інформації, оприлюднення автором результатів власних досліджень) – наукова стаття, первинні тези (матеріали наукових конференцій, наукова доповідь), кваліфікаційні роботи (бакалаврські, дипломні проекти, магістерські), кандидатські й докторські дисертації, монографії тощо; вторинні (описують та аналізують зміст первинних текстів) – конспект, реферат, вторинні тези, анотація, рецензія, відгук, резюме, науковий звіт, науково-технічний огляд, протокол засідань наукового товариства тощо (Мацько, 2003, с. 284-286; Семенов, 2010, с. 20-21). У наукових працях зустрічаються й інші варіативні терміни

---

Під науковим стилем розуміємо «один із функціональних стилів сучасної української мови», метою якого є «повідомлення про результати дослідження, аргументація теорій, обмірковування та обґрунтування гіпотез, тлумачення явищ, подій, систематизація та узагальнення знань» (Загнітко А. (2020). Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: ТВОРИ. С. 766); під поняттям «функціональний стиль» – суспільну усвідомлену «сукупність прийомів уживання, відбору та сполучення мовленнєвих засобів», що є функціонально зумовленою «соціально значущою сферою спілкування» (Семенов О. (2010). *Культура наукової української мови: навчальний посібник*. Київ: ВЦ «Академія». С. 206).

2Дотримуємося поширеного в науковому дискурсі розуміння жанру як форми «організації мовного матеріалу в межах певного стилю мовлення, що історично склалася і характеризується функціонально-сисловою специфікою і стереотипною композиційною структурою» (Семенов О. (2010). *Культура наукової української мови: навчальний посібник*. Київ: ВЦ «Академія». С. 198).

на позначення груп наукових текстів (поділ за ступенем узагальнення). Скажімо Н. Павлюк зауважує про ядерні (первинні) і периферійні (вторинні) жанри (Павлюк, 2021, с. 123). Деякі дослідники, наприклад І. Халявко, виокремлюють суміжні наукові тексти, що перебувають «на межі між науковим та іншими типами дискурсу й тяжіють або до “ядерних” (доповідь, повідомлення, науковий діалог), або до “периферійних” (патент, інструкція, лекція) жанрів» (Холівко, 2016). Класифікація за обсягом до великих жанрів зараховує дисертацію, енциклопедію, монографію, довідник, навчальний посібник. До малих – наукові статті, реферати, анотації, тези, огляди, рецензії тощо (Мех, 2017, с. 96). Варто зазначити, що також існує класифікація за формою, у межах якої зауважується про усні (наукова доповідь, наукова дискусія, диспут тощо) та писемні (наукова стаття, дисертація, монографія, анотація тощо) наукові жанри (Литвинська, 2019, с. 10). Л. Шулінова, зазначає про спричинену розвитком інформаційного простору та розширенням комунікативних настанов актуалізацію «пограничних жанрів», які, залишаючись за своєю сутністю науковими, набувають ознак інших наукових текстів, або інших функціональних стилів (публіцистичного, художнього, офіційно-ділового тощо). Дослідниця виокремлює науково-публіцистичні, полемічні, рекламні статті, рецензію-рекомендацію, рекомендаційну анотацію, коментар, експертний висновок тощо (Шулінова, 2005, с. 83-84). Як бачимо, в усіх класифікаціях увага приділяється як первинним, так і вторинним науковим текстам, що свідчить про важливість всіх академічних жанрів.

У сучасному науковому дискурсі під рецензією (від лат. *recensio*, що означає «огляд», «розгляд», «оцінка») розуміють «спеціальний текст-аналіз наукового джерела (джерел), розрахований на певне коло фахівців», створений автором тієї ж галузі, до якої належить рецензований документ, або спорідненої (наприклад, мовознавство і літературознавство, якщо досліджується проблема мовної специфіки художнього тексту) (Семенов, 2010, с. 106). На сайті Міністерства освіти і науки України зазначається, що рецензентом є “особа, яка рецензує певну роботу, результат діяльності та встановлює або присвоює оцінку такій роботі” (2022). Це досвідчені науковці, експерти у певній вузькій галузі знань, дослідники, які вивчали актуалізовану у рецензованій роботі проблему, або окремий її аспект.

Рецензія є поліфункціональною, позаяк виконує інформативну (подає відомості про первинний текст), осмислення та оцінювання (значення і наукова цінність праці), прагматичну та рекламну (прагнення зацікавити реципієнта) функції (Семенов, 2010, с. 106). Серед характерних рис рецензії сучасні дослідники зауважують: 1) універсальність застосування як у фахово-дисциплінарному, так і проблемно-тематичному плані; 2) оперативність підготовки та публікації; 3) величезна здатність до формозміни і трансформації структури (Ясь, 2007, с. 101).

Сучасні дослідники здійснюють спробу класифікувати типи рецензій. Скажімо, Н. Голуб та С. Цінько за кількістю аналізованих творів серед рецензій виділяють монорецензії (розбір одного твору) та більші за обсягом полірецензії (зіставний аналіз кількох нових творів). За тематикою – літературні, кінорецензії, театральні, наукові, музичні та політичні (2021, с. 45). О. Гуманенко зауважує, що потрібно пам’ятати про специфічні особливості кожного виду рецензії і наголошує: безпосередньо наукова рецензія «створюється науковцем (науковим редактором) і на науковий твір» (2011, с. 119). Це визначає специфіку самого процесу написання тексту. Відтак об’єктами наукової рецензії є студентська кваліфікаційна робота, дисертація на здобуття ступеня кандидата чи доктора наук, монографія, підручник тощо.

Н. Яценко зауважує, що актуальний у лінгвістичному дискурсі текстоцентричний підхід до вивчення наукової комунікації дозволяє потрактовувати рецензію як «окремий текстотип, семантико-композиційна, комунікативно-прагматична та лексико-синтаксична організації якого підпорядковані потребі представити зміст рецензованого тексту, інтерпретувати та оцінити його» (2017, с. 93). У працях українських науковців поширена класифікація видів наукових рецензій, у межах якої виокремлюють внутрішню (пишеться редактором видавництва для

характеристики основних моментів доопрацювання наукового твору), зовнішню (оціночна праця, для якої запрошуються рецензенти, з метою визначення якісних характеристик авторського оригіналу для видання). Особливого значення для освітнього і наукового процесу набула супровідна рецензія, що «передбачає оцінювання наукового твору для подальшого опублікування» і яка «супроводжує» науковий твір до редакції (Гуманенко, 2023, с. 62). Таким текстами є рецензії наукового керівника (чи провідного науковця) на бакалаврську, дипломну чи магістерську роботи. До цього виду також належить рецензія наукового керівника на аспірантську статтю, що пишеться за вимогою редакційно-видавничого органу (фахового журналу). Структура такої роботи: 1) назва статті, інформація про автора; 2) опис проблеми, яка вивчається; 3) рівень актуальності роботи; 4) важливі моменти роботи; 5) думка рецензента про можливість публікації. Висновок про можливість публікації здійснюється за допомогою таких критеріїв: 1) актуальність: чи відповідає стаття на актуальні питання сучасної науки; 2) чіткість формулювання проблеми, якій присвячено дослідження; 3) рівень науковості; 4) ступінь новизни; 5) закінченість думки; 6) обґрунтованість отриманих результатів і обраних шляхів вирішення проблеми; 7) наявність чіткої структури (план; розділи з аналізом актуальності обраної теми; рівень вивченості; постановка мети та завдання; методологія, аналіз і критичний розгляд отриманих результатів; обговорення їх практичного застосування; висновок і список використаних джерел); 8) правильність формулювань і використання термінології; 9) доступність для розуміння написаного; 10) обсяг тексту, лаконічність і логічність подачі інформації (Павлюк, 2021, с. 124-125).

Наукової рецензії, за О. Семеног, незалежно від виду, має обов'язково містити коментар основних положень, узагальнене аргументоване оцінювання (позитивне чи негативне), висновки про значення роботи (2010, с. 106). У науковому дискурсі поширеним алгоритмом написання наукової рецензії є схема Г. Онуфрієнко, яка передбачає такі етапи: 1) визначення предмета наукового аналізу (доповідь, реферат, журнальна стаття, навчальний посібник тощо), аналіз заголовка книги; 2) з'ясування ступеня актуальності теми дослідження (для певної галузі знань, розв'язання практичних завдань тощо); 3) аналіз композиції і змісту наукової роботи; 4) визначення ступеня новизни й оригінальності у розв'язанні певних питань, проблем тощо; 5) окреслення теоретичного і практичного значення рецензованої роботи; 6) характеристика виявлених недоліків та прорахунки у рецензованій роботі за умови аргументування власних зауважень; 7) об'єктивне, лаконічне, ясне й чітке загальне оцінювання роботи; 8) формулювання висновків з урахуванням виду та жанру рецензованого наукового джерела, його мети і поставлених автором завдань; 9) перевірка тексту рецензії на узгодженість між змістом і формою та відповідність чинним мовним (мовленнєвим) нормам; 10) редагування тексту рецензії (Онуфрієнко, 2009, с. 255).

Хоча рецензія належить до вторинних наукових жанрів, вона «може мати почасти елементи оригінального наукового твору, що створюється на основі рецензованої книги, але певною мірою все ж ніби відокремлено від неї та містить наукові судження самого рецензента щодо конкретної проблеми (чи проблем)» (Левчук, 2013, с. 101). Н. Зелінська (2004, с. 215) переконана, що процес актуалізації рецензії пояснюється стрімкою «дегуманізацією» стриманого викладу матеріалу та насиченням текстів експресивністю (з огляду на оцінювальну функцію рецензії), потребою чітких орієнтирів у сучасному науковому дискурсі, який щодня збагачується новими працями та спонуканням до діалогу на важливі теми та пошуку перспектив подальших досліджень. Н. Яценко висловлює суголосну думку, зауважуючи, що у наш час рецензія «набуває особливої значущості як чинник селекції, прогнозування, уточнення та корекції наукових знань» (2017, с. 93), а, отже, є невід'ємним елементом наукової комунікації.

Для критичного осмислення якості та переконливості результатів дослідження важливим є відгук. Цей вторинний жанр академічних текстів вважається спорідненим

науковій рецензії, або може визначатися як її різновид (див.: Семеног, 2010, с. 109). В сучасних наукових і методичних працях поширеним є два трактування поняття «відгук»: 1) документ, що містить висновки уповноваженої особи (або кількох осіб) чи установи; 2) стисла форма письмової оцінки виконаної роботи (курсової, бакалаврської, магістерської кваліфікаційних робіт, кандидатського чи докторського дослідження) (Кравченко, 2022, с. 79). Існування відгуку на наукову роботу – це підтвердження її завершеності та готовності автора до захисту. Текст цього жанру готує офіційний опонент – особа, яка є науково-педагогічним або науковим працівником, який не працює в університеті (або на кафедрі, де відбувається захист), має науковий ступінь та є компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача (Положення, 2022, с.7). О. Семеног наголошує, що головним критерієм відгуку як академічного жанру є «критичний підхід до наукового продукту. Від ретельної експертизи, аргументованості і повноти висновків опонента значною мірою залежать оцінка дисертації спеціалізованою вченою радою, об'єктивність рішення щодо присудження наукового ступеня»(2010, с. 110). Цей фахівець призначається вченою радою.

Стандартний обсяг відгуку на студентську кваліфікаційну роботу – 2-3 сторінки, на кандидатську й докторську дисертації – 5-7 сторінок. Жанр має такі елементи: 1) назва документа; 2) заголовок, що містить назву роботи навчального здобувача, прізвище, ім'я та по батькові її автора, рік написання, кількість сторінок; 3) основний текст, який складається зі вступу (загальна характеристика роботи, її актуальність), стислого викладу змісту роботи, критичного зауваження та висновку з пропозиціями; 4) посада, підпис та розшифрування підпису; 5) дата укладання; 6) печатка (Шевчук, 2003, с. 207). Текст відгуку на дисертацію вирізняється глибиною аналізу та складається з таких блоків: 1) вступ, у якому здійснено розгляд предмета дослідження, актуальності тематики та загальних аспектів дослідження і структури тексту; 2) основна частина, зосереджує увагу на аналізі змісту наукової роботи з зауваженням її переваг та недоліків; 3) підсумок, де зазначається підсумкова оцінка щодо наукового рівня роботи, формулюються побажання авторові, висловлюються пропозиції щодо присудження або неприсудження студентові освітньо-кваліфікаційного рівня чи здобувачеві наукового ступеня (Семеног, 2010, с. 109-110; Сурмін, 2008, с. 63). Існує типологія відгуку на дисертацію «за ступенем значимості», що створюється завдяки виокремленню таких різновидів: 1) відгуку офіційного опонента (об'єктивна і вичерпна експертиза проведеного дослідження); 2) відгук на дисертацію від окремої особи або організації (не призначаються спеціалізованою радою, забезпечують публічність обговорення дисертації, адже кожен науковець може долучитися до обговорення проблеми та оцінки роботи); 3) відгук наукового керівника дисертанта, а для докторської дисертації – консультанта (здійснюється загальна оцінка здійсненого наукового дослідження дисертантом у вільній формі, без обов'язкових вимог); 4) відгук на автореферат дисертації від окремої особи або від організації, представлених у списку розсилання автореферату дисертації (висновок про якість дослідження здійснюється не на основі аналізу дисертації, а лише автореферату) (Сурмін, 2008, с. 63-64). Ще одним важливим видом цього академічного жанру є відгук рецензента фахового журналу на наукову статтю. Цей текст готує особа, що має науковий ступінь із відповідної галузі знань. Відгук на наукову статтю, як і відгуки на студентські кваліфікаційні роботи та дисертації, має традиційну чітку структуру: актуальність теми, новизна та обґрунтованість одержаних наукових результатів, наукова (практична) цінність результатів, висновок *про можливість публікації в науковому виданні* (До відома авторів, 2021). Деякі фахові журнали, наприклад «Філологічні трактати», що видає кафедра журналістики та філології Сумського державного університету, пропонує шаблон для написання відгуку. Відповідно до редакційної політики видання, рецензент має підготувати ґрунтовний аналіз форми і змісту наукової статті за схемою: назва праці, автори, оцінка новизни та наукового значення наданих результатів, стиль та оформлення (дотримання вимог та норм до

наукових публікацій згідно з Постановою ВАК України від 15.03.2003 р. №7-05/1, відповідність назви та анотації змісту, чіткість, логічність, послідовність викладу матеріалу, вмотивованість структурних складників тексту, ілюстративного матеріалу та додатків, обґрунтованість та переконливість висновків, достатня кількість використаних джерел та їх відповідність змісту, якість оформлення (рисунків), оцінка якості статті (вносить значний вклад в розвиток розглянутого питання, якісна й оригінальна, відповідає/не відповідає тематиці журналу, не відповідає вимогам до наукових публікацій), рекомендації (може бути надрукована у поданому вигляді, необхідно внести виправлення, потребує значної технічної редакції, потребує додаткового рецензування) (Філологічні трактати, 2023).

Обов'язковим під час написання всіх зазначених видів рецензії та відгуку є дотримання норм української літературної мови та активне використання мовних кліше, що є маркерами наукового стилю (див. детальніше: Шарманова, 2020).

### **Висновки та перспективи**

У сучасному науковому дискурсі рецензію і відгук потрактовують як споріднені вторинні академічні жанри, мета яких полягає у здійсненні критичного аналізу та наданні об'єктивної оцінки первинних текстів: наукової статті, студентських кваліфікаційних робіт (бакалаврської, дипломного проекту, магістерської), дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата (доктора філософії за спеціальностями) та доктора наук, монографії тощо. Подібність простежується в змісті і структурі текстів (із незначними варіаціями), адже обидва жанри мають такі спількі компоненти: назва документа, заголовок, що містить назву роботи здобувача, прізвище, ім'я та по батькові її автора, рік написання, кількість сторінок; основний текст, який складається зі вступу (загальна характеристика роботи, її актуальність), стислого викладу змісту роботи, критичного зауваження, загальної оцінки та пропозицій. Спорідненість простежується й на рівні авторства, адже рецензію і відгук готують рецензенти й опоненти – досвідчені науковці, експерти у певній вузькій галузі знань, дослідники, які мають ґрунтовні знання з проблеми, яка осмислюється в аналізованій праці.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі поглядів українських та зарубіжних дослідників на рецензію та відгук як літературно-критичних жанрів.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

- Академічне письмо, 2019 – *Академічне письмо: навч. посібник* / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 130 с.
- Голуб, 2021 – Голуб А., Голуб Н., Цінько С. Музична рецензія як жанр тексту. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* № 4. С. 43-53.
- Гуманенко, 2011 – Гуманенко О. Наукова постпублікаційна рецензія: аспекти мовностилістичного оформлення. *Наукові записки. Серія: Філологія.* С. 154-159.
- Гуманенко, 2011 – Гуманенко О. Особливості типологічної характеристики рецензій на наукові твори. *Наукові записки Української академії друкарства.* № 3. С. 119-126.
- Гуманенко, 2023 – Гуманенко О. Типологія наукових рецензій. *Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи.* Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка. С. 61-62.
- До відома авторів, 2023 – До відома авторів. *Науковий фаховий журнал «Інформація і право».* URL: <https://ippi.org.ua/naukovii-fakhovii-zhurnal-%E2%80%9Cinformatsiya-i-pravo%E2%80%9D>
- Загнітко, 2020 – Загнітко А. *Сучасний лінгвістичний словник.* Вінниця: ТВОРИ. 920 с. С. 766.
- Зелінська, 2004 – Зелінська Н. Наукова рецензія у жанровій палітрі української публіцистики XIX – поч. XX ст.: проблематика, структура, особливості

- викладу. *Збірник праць науково-дослідного центру періодики*. Вип. 12. Львів. С. 133-149.
- Керівництво, 2020. – *Керівництво для рецензентів*. URL: <https://nauka.gov.ua/information/kerivnytstvo-dlia-retsenzentiv/#:~:text=>
- Кравченко, 2022 – *Кравченко Т.* Етика ділового спілкування. Миколаїв. 104 с.
- Левчук, 2013 – *Левчук І.* Комунікативні ознаки рецензійного дискурсу. *Studia Ukrainica Posnaniensia / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*; redaktor naukowy Tetyana Kosmeda. Poznań. S. 99-107.
- Литвинська, 2019 – *Литвинська С.* Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Науково-технічна (авіаційна) термінологія». 25 с.
- Мацько, 2003 – *Мацько Л.* Стилїстика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; [за ред. Л. І. Мацько]. Київ: Вища школа. 462 с.
- Мех, 2017 – *Мех Н.* Сучасний український науково-комунікативний простір: жанр, стиль, підстиль. *Термінологічний вісник*. № 4. С. 92-97.
- Онуфрієнко, 2009 – *Онуфрієнко, Г.* Науковий стиль української мови: навчальний посібник з алгоритмічними приписами. 2-ге вид. перероб. та доп. Київ: Центр учбової літератури. 392 с.
- Павлюк, 2021 – *Павлюк Н.* Ознайомлення здобувачів філологічного факультету з жанровими особливостями академічного письма. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 35 (том 4). С. 122-127.
- Положення, 2022 – *Положення про атестацію здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка*. Полтава. 54 с. URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/polozhennya-pro-organizacziyu-atestaczi%D1%97-zdobuvachiv-vishho%D1%97-osviti-pnpu-imeni-v.-g.-korolenka.pdf>
- Програма навчальної дисципліни «Літературно-художня критика у ЗМІ», 2022 – *Програма навчальної дисципліни «Літературно-художня критика у ЗМІ»*. URL: <https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/?key=S8TpFOIbqhLbOkYX22djJHerXebedgsX2AtddTskMZh4qRsB0wea#2043499>
- Програма навчальної дисципліни «Основи академічного письма», 2023 – *Програма навчальної дисципліни «Основи академічного письма»*. URL: <https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/key=Xlz6U6hVwWpX7pFBjpyItJqT2DPZ4rZn50MpnqnDH5Fo8q3JAx44#328246>
- Рецензування, 2023 – Рецензування. *Філологічні трактати*. URL: <https://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/reviewing>
- Рижак, 2008 – Рижак Л. *Євроінтеграція вищої освіти України: аксіологічний вимір*. *Вісник Львівського університету*. Вип. 11. С. 27-37. URL: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vlnu/philos/2008\\_11/3.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vlnu/philos/2008_11/3.pdf)
- Семенов, 2010 – Семенов О. *Культура наукової української мови: навчальний посібник*. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.
- Сурмін, 2008 – Сурмін Ю. *Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.-метод. посіб.* Київ: НАДУ. 184 с.
- Холявко, 2016 – Холявко І. *Культура наукової мови: навч. посібн.* Глухів.
- Шарманова, 2020 – Шарманова Н. До питання про дискурс-аналіз кліше наукового тексту. *Філологічний часопис*. Вип. 2 (16). С. 111-119.
- Шевчук, 2003 – Шевчук С. *Ділове мовлення. Модульний курс: підручник*. Київ: Літера ЛТД, 448 с.
- Шулінова, 2005 – Шулінова Л. Жанрова диференціація наукового стилю сучасної української літературної мови. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. Вип. 11. С. 79-84



- Ясь, 2007 – Ясь О. Рецензія у науковій творчості історика: проблеми різновидів та функціонального призначення. *Україна модерна*. Ч. 12/1. С. 97-128.
- Яценко, 2017 – Яценко Н. Жанрово-стильова специфіка наукової рецензії. *Українська мова*. № 1. С. 92-101.

## REFERENCES

- Academic writing, 2019 – *Academic writing: teaching. manual / arrangement* Revutska S., Zinchenko V. Kryvyi Rih. 130 p.
- Guidelines, 2020. – *Guidelines for reviewers*. URL: <https://nauka.gov.ua/information/kerivnytstvo-dlia-retsenzentiv/#:~:text=>
- Holub, 2021 – Golub A., Golub N., Tsinko S. Music review as a genre of text. *Scientific notes of Mykola Gogol Nizhyn State University. Psychological and pedagogical sciences*. No. 4. P. 43-53.
- Humanenko, 2011 – Humanenko O. Scientific post-publication review: aspects of linguistic design. *Proceedings. Series: Philology*. P.154-159.
- Humanenko, 2011 – Humanenko O. Peculiarities of the typological characteristics of reviews of scientific works. *Scientific notes of the Ukrainian Academy of Printing*. No. 3. P. 119-126.
- Humanenko, 2023 – Humanenko O. Typology of scientific reviews. *Social communications in the conditions of globalization processes: state, trends, prospects*. Ternopil: TNPU named after V. Hnatyuk. P. 61-62.
- Kholyavko, 2016 – Kholyavko I. *Culture of scientific language: teaching. manual* Gluhiv.
- Kravchenko, 2022 – Kravchenko T. *Ethics of business communication*. Mykolaiv. 104 p.
- Levchuk, 2013 – Levchuk I. *Communicative features of review discourse*. *Studia Ukrainica Posnaniensia / Uniwersytet im. Adam Mickiewicz w Poznaniu; editor naukowy Tetyana Kosmeda*. Poznań. S. 99-107.
- Lytvynska, 2019 – Lytvynska S. Educational and methodological complex in the discipline «Scientific and technical (aviation) terminology». 25 p.
- Matsko, 2003 – Matsko L. *Stylistics of the Ukrainian language: a textbook / L. I. Matsko, O. M. Sydorenko, O. M. Matsko; [edited by L. I. Matsko]*. Kyiv: Higher School. 462 p.
- Meh, 2017 – Meh N. Contemporary Ukrainian scientific and communicative space: genre, style, sub-style. *Terminological gazetteer*. No. 4. P. 92-97.
- Onufrienko, 2009 – Onufrienko G. *Scientific style of the Ukrainian language: a study guide with algorithmic prescriptions*. 2nd edition processing and additional Kyiv: Center for Educational Literature. 392 p.
- Pavlyuk, 2021 – Pavlyuk N. Acquaintance of applicants of the Faculty of Philology with genre features of academic writing. *Current issues of humanitarian sciences*. Vol. 35 (4). P. 122-127.
- Program of the academic discipline «Literary and artistic criticism in the mass media», 2022 – *Program of the academic discipline «Literary and artistic criticism in the mass media»*. URL: <https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/?key=S8TpFOIbqhLbOkYX22djJHerXebedsX2AtddTskMZh4qRsB0wea#2043499>
- Program of the academic discipline «Fundamentals of academic writing», 2023 – *The program of the study discipline «Fundamentals of academic writing»*. URL: <https://pg.cabinet.sumdu.edu.ua/key=Xlz6U6hVwWpX7pFBJpyltJqT2DPZ4rZn50MpnqnDH5Fo8q3JAx44#328246>
- Regulations, 2022 – *Regulations on the attestation of higher education holders of the degree of Doctor of Philosophy at the Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko*. Poltava 54 p. URL: <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/polozhennya-pro-organizacziyu-atestaczi%D1%97-zdobuvachiv-vishho%D1%97-osviti-pnpu-imeni-v.-g.-korolenka.pdf>

- Reviewing, 2023 – *Reviewing*. Philological treatises. URL: <https://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/reviewing>
- Ryzhak, 2008 – *Ryzhak L.* European integration of higher education of Ukraine: axiological dimension. Bulletin of Lviv University. Vol. 11. P. 27-37. URL: [http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vlnu/philos/2008\\_11/3.pdf](http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/vlnu/philos/2008_11/3.pdf)
- Semenog, 2010 – *Semenog O.* Culture of the scientific Ukrainian language: a study guide. Kyiv: VC «Akademiya», 2010. 216 p.
- Sharmanova, 2020 – *Sharmanova N.* On the issue of discourse-analysis of scientific text clichés. Philological journal. Vol. 2 (16). P. 111-119.
- Shevchuk, 2003 – *Shevchuk S.* Business speech. Modular course: textbook. Kyiv: Litera LTD. 448 c.
- Shulinova, 2005 – *Shulinova L.* Genre differentiation of the scientific style of the modern Ukrainian literary language. Actual problems of Ukrainian linguistics: theory and practice. Vol. 11. P. 79-84.
- Surmin, 2008 – *Surmin Yu.* Scientific texts: specifics, preparation and presentation: teaching method. manual Kyiv: NADU. 184 p.
- To the authors, 2023 – *To the authors. The scientific journal «Information and Law»*. URL: <https://ippi.org.ua/naukovii-fakhovii-zhurnal-%E2%80%9Cinformatsiya-i-pravo%E2%80%9D>
- Yas, 2007 – *Yas O.* Review in the historian's scientific creativity: problems of varieties and functional purpose. Ukraine is modern. Ch. 12/1. P. 97-128.
- Yatsenko, 2017 – *Yatsenko N.* Genre-style specifics of scientific review. Ukrainian language. No. 1. P. 92-101.
- Zagnitko, 2020 – *Zagnitko A.* Modern Linguistic Dictionary. Vinnytsia: CREATIONS. 920 p.
- Zelinska, 2004 – *Zelinska N.* Scientific review in the genre palette of Ukrainian journalism of the 19th century - beginning. 20th century: issues, structure, presentation features. Collection of works of the scientific research center of periodicals. Vol. 12. Lviv. P. 133-149.

*Received 02 September, 2023*

*Accepted 12 September, 2023*